

decision-making, which is followed by the parties to the agreement and the provisions and role of the participants in the interconnected system, their composition and relationship. Emphasis is placed on the development of civilian technology to a level where there will be a reverse transfer from the civilian to the military. The discussion of the problem of modernization of the national economy and the conditions of its membership in the group of highly developed countries of the world on the basis of the formation of a well-founded scientific and technological policy was continued.

Key words: *technology, resource, function, factor, production, development, transfer, investment.*

УДК 332.8

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ФУНКЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Лариса Сорока

кандидат економічних наук, доцент кафедри управління підприємницькою та туристичною діяльністю

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

ORCID ID 0000-0002-8014-7509

Олександр Шевченко

студент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Дана стаття присвячена дослідженню місця і ролі фінансової безпеки у системі економічної безпеки на вітчизняних підприємствах. Розглянуто сутність і зміст таких економічних категорій, як «економічна безпека підприємства», «фінансова безпека підприємства» і «управління фінансовою безпекою підприємства». Проаналізовано наявні у літературних джерелах дефініції вищевказаних понять та обрано з них ті, які на думку авторів, найбільше відповідають сучасним реаліям господарювання в Україні та найповніше розкривають сутність даних понять. В ході дослідження з'ясовано, що рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання залежить від впливу багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів. З'ясовано провідні цілі фінансової безпеки господарюючого суб'єкта. Встановлено, що головною причиною виникнення фінансової кризи на вітчизняних підприємствах є відсутність дієвого механізму управління фінансовою безпекою. На основі опрацювання джерельної бази сформовано механізм управління фінансовою безпекою, доведено ефективність та доцільність його практичного застосування на вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: *фінансова безпека, фінансовий стан, фінансові ресурси, управління фінансовою безпекою, компоненти економічної безпеки.*

Постановка проблеми. Сьогодні, в ринкових умовах господарювання, дуже складно недооцінити роль фінансової безпеки у сталому розвитку господарюючих суб'єктів. Адже рівень фінансової безпеки безпосереднім чином впливає на конкурентоздатність підприємства.

Відомо, що в сучасній економіці серед причин, що призвели до кризового стану або банкрутства фірм, варто відзначити відсутність ефективного механізму управління фінансовою безпекою. У зв'язку із цим, вирішення питань, які пов'язані із розробкою, впровадженням і удосконаленням процесу управління фінансовою безпекою підприємств є необхідним для їх ефективного функціонування як у короткостроковому, так і у довгостроковому періодах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти процесу управління фінансовою безпекою вітчизняних підприємств досліджено в роботах таких авторів як: Грунін О.А. [2], Варналій З.С. [4], Євдокимова Н.М., Кірієнко А.В. [5], Кривов'язюк І.В. [7], Гаркуша В.О., Єршова Н.Ю. [8], Шинкар С.М. [9], Шкарлет С.О. [10], Отенко І.П., Іващенко Г.А., Воронков Д.Л. [11], Комлик М.І. [12].

Однак, дослідження процесу управління фінансовою безпекою підприємств є складним процесом через вплив наступних факторів:

- відсутність єдиного комплексу індикаторів, що її характеризують;
- необхідність враховувати безліч факторів, що впливають як прямо, так й опосередковано на діяльність організацій;
- наявність потреби в формуванні індивідуального механізму управління фінансовою безпекою з урахуванням цілей діяльності та умов господарювання конкретного підприємства (стратегічної спрямованості, галузевої приналежності, розміру підприємства тощо).

Зазначені причини вказують на доцільність дослідження фінансової безпеки як вагової складової комплексу економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Метою статті є визначення місця фінансової безпеки підприємства у загальній структурі економічної безпеки господарюючих суб'єктів.

Виклад основного матеріалу. Здобуття Україною незалежності започаткувало новий етап у розвитку управління господарською діяльністю суб'єктів господарювання і поняття «економічна безпека» міцно увійшло у коло нагальних питань менеджерів вітчизняних підприємств. Варто зазначити, що попри незначну кількість вітчизняних наукових праць, які присвячені дослідженню проблематики економічної безпеки підприємництва, досить вдалі спроби узагальнити концептуальні засади суті цього поняття в українській економічній літературі зустрічаються доволі часто.

Отже, такі автори, як Є.А. Олейнікова, Т.Б. Кузенко, З.С. Варналій вважають, що «економічна безпека» відображає рівень ефективності використання ресурсів на підприємстві [1, с. 34]. На думку О.А. Груніна, В.Л. Ортинського та В.А. Шликова дана дефініція означає захищеність потенціалу підприємства від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників [2, с. 23]. В. Тамбовцев Ю., Лисенко С. та Стаховяк З. вважають, що економічна безпека означає такий стан виробничої системи, який забезпечує досягнення поставлений цілей господарювання [3, с. 54]. Варналій З.С. впевнений, що сутність поняття «економічна безпека» зводиться до наявності конкурентних переваг [4, с. 62]. У своїх дослідженнях Євдокимова Н.М., Кірієнко А.В., О.М. Ляшенко дійшли висновку про те, що економічна безпека є мірою гармонізації економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів навколишнього середовища [5, с. 18].

Як показали результати даного дослідження, більшість визначень категорії «економічна безпека» містили інформацію щодо обов'язкового впливу екзогенних та ендогенних факторів на стан економічної безпеки фірми. Тому маємо вагомі підстави констатувати, що сутність категорії «економічна безпека» зводиться до рівня захищеності підприємства від негативного впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища для забезпечення сталого функціонування та досягнення визначених цілей.

Тому вважаємо за доцільне детальніше зупинитися на визначенні чинників, що впливають на стан економічної безпеки організації. За результатами роботи з спеціальною літературою маємо висновок, що виділяють внутрішні та зовнішні фактори впливу на функціонування підприємства. До внутрішніх чинників відносимо наступні:

- профіль та галузь діяльності господарюючого суб'єкта;
- форму власності;
- професійну майстерність та кваліфікацію співробітників;
- інфраструктуру підприємства;
- наявність й обсяги власного капіталу;

- пропорції між власним і залученим та запозиченим капіталом;
- ефективність здійснення стратегічного планування;
- динаміка індикаторів фінансового стану тощо.

До внутрішніх загроз варто віднести такі фактори:

- недоліки у організації виробничого процесу;
- дефіцит фінансових ресурсів;
- низький рівень кваліфікації персоналу організації;
- неефективне управління та процес прийняття рішень тощо.

До зовнішніх факторів, що сприяють діяльності фірми відносяться:

- стабільність економічної ситуації в державі;
- середній рівень конкуренції;
- високий рівень платоспроможності населення;
- обґрунтована податкова та законотворча діяльність;
- ефективна державна підтримка підприємницькою діяльності;
- надійні постачальники тощо.

До зовнішніх загроз треба включити:

– несприятливі зміни у системі державного регулювання підприємницької діяльності;

- неефективну податкову та фінансово-кредитну політику;
- корупційні процеси в країні,
- неефективність системи державного управління,
- монополізацію вітчизняної економіки,
- зменшення купівельної спроможності споживачів,
- високий рівень інфляції,
- кризові явища в окремих галузях національної економіки тощо [23].

Відмітимо, що набір можливих факторів для кожного підприємства буде залежати від його специфічних характеристик. Констатуємо, що економічна безпека певного підприємства залежить від рівня його конкурентоспроможності, фінансової стійкості та платоспроможності, які є результатом його діяльності в комплексі.

Акцентуємо увагу, що рівень економічної безпеки господарюючих суб'єктів є динамічним показником, який включає три основних компоненти:

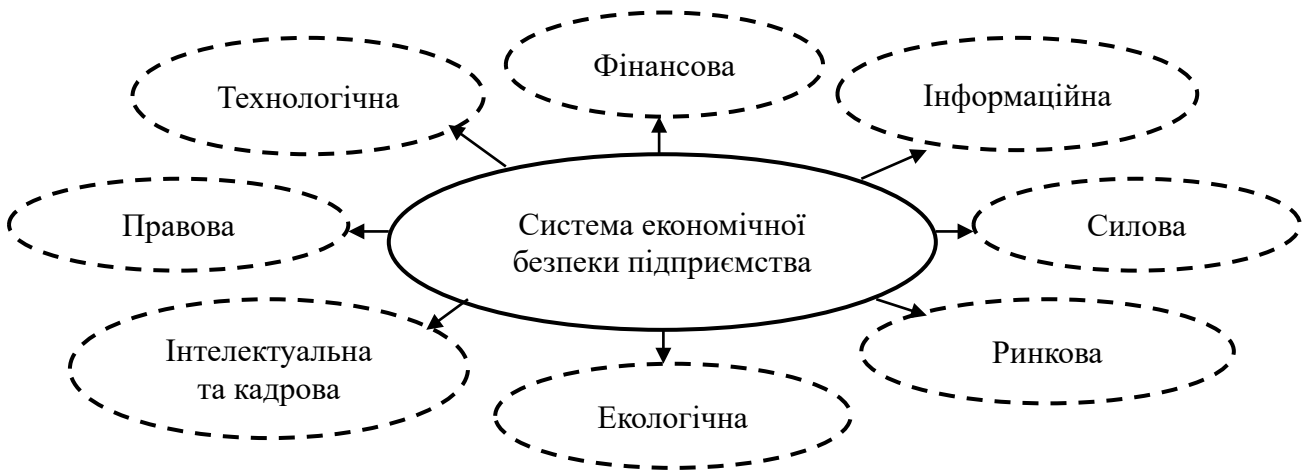
- поточний рівень економічної незалежності організації (наявність економічних ресурсів у достатньому обсязі);
- рівень результативності функціонування підприємства (динаміка основних фінансово-економічних індикаторів);
- здатність до подальшого розвитку (динаміка показника конкурентоспроможності та ефективність здійснення стратегічного планування тощо).

Маємо зазначити, що фінансова безпека є важливою функціональною складовою економічної безпеки підприємства. Такий стан справ пояснюється тим, що більшість з розглянутих вище факторів є похідними від фінансової діяльності підприємства.

У підтвердження нашої думки наведемо мал. 1, який демонструє місце фінансової безпеки у складі системи економічної безпеки суб'єкта господарювання.

З представленої схеми робимо висновок про те, що поняття «економічна безпека» та «фінансова безпека» співвідносяться, як загальне та часткове.

Дослідження економічної літератури показало плюралізм авторських думок у питанні визначення сутності терміну «фінансова безпека». Як правило, під цим терміном розуміють такий стан фінансових відносин, при якому формуються сприятливі умови та акумулюються необхідні ресурси для розширеного відтворення суб'єкта господарювання та забезпечення його сталого економічного росту. Пропонуємо розглянути найбільш чіткі та змістовні, на нашу думку, визначення поняття «фінансова безпека», що наявні у спеціальній літературі.

Мал. 1 Фінансова безпека як складова системи економічної безпеки фірми
Джерело: [6]

Козаченко Г.В., Понамарьов В.П. та Ляшенко О.М. дотримується думки про те, під фінансовою безпекою варто розуміти стан найбільш ефективного використання інформаційних, фінансових показників, ліквідності та платоспроможності, рентабельності капіталу, що знаходиться в межах своїх граничних значень [6, с. 82].

В той час, як Кривов'язюк І. В. вважає, що фінансова безпека включає діяльність з управління ризиками та протекції інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та зростання його власного капіталу в поточній і стратегічній перспективах [7, с. 36].

За словами Гаркуша В.О. та Єршова Н.Ю. фінансова безпека відображає здатність господарюючого суб'єкта самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до цілей загальної корпоративної стратегії в умовах невизначеного і конкурентного середовища [8, с. 107].

На думку Шинкар С.М. фінансова безпека характеризує стан підприємства, який дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, стійкість, платоспроможність і ліквідність фірми в довгостроковому періоді [9, с. 135].

На нашу думку фінансова безпека відображає такий стан фінансових відносин при якому формуються сприятливі умови та необхідні ресурси для розширеного відтворення суб'єкта господарювання та його сталого економічного росту.

Розглянемо основні цілі фінансової безпеки підприємства (мал. 2).

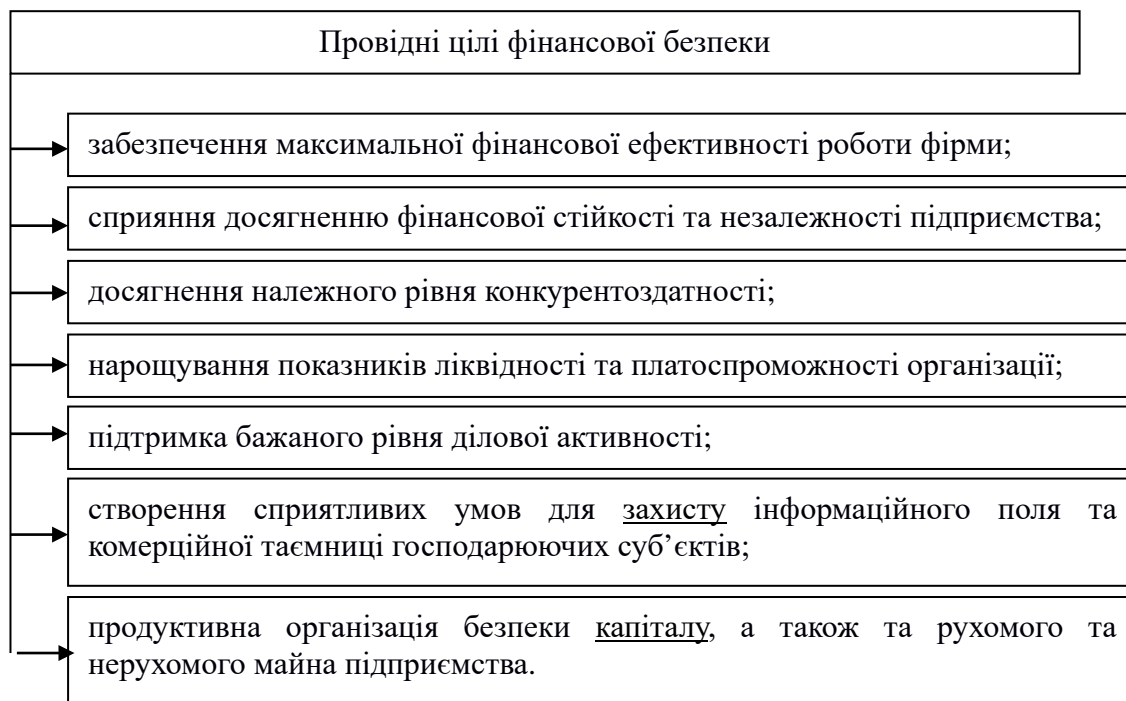
З представленої схеми робимо висновок про те, що провідна мета фінансової безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування сьогодні та можливість розвитку в майбутньому.

Зазначимо, що у ринковій економіці однією з найбільш розповсюджених причин виникнення фінансової кризи на підприємстві є відсутність ефективного механізму управління фінансовою безпекою. Тому вважаємо, що розробка, впровадження і постійне удосконалення механізму управління фінансовою безпекою підприємств є запорукою успішного ведення конкурентної боротьби за умов ринкової економіки. Тому маємо потребу розглянути та проаналізувати існуючі у літературних джерелах дефініції поняття «управління фінансовою безпекою».

Як справедливо зазначає Шкарлет С.О., управління фінансовою безпекою є сукупністю стосунків фінансової безпеки, що реалізовані за допомогою організаційної структури і функцій управління, нормативно-правового і організаційно-економічного

забезпечення, процесів реагування на загрози і моделі ухвалення рішень залежно від ситуації [10, с. 144].

На думку колективу авторів [11, с. 142] під «управлінням фінансовою безпекою» варто розуміти систему принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням захисту пріоритетних фінансових інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз за різними напрямками фінансово-господарської діяльності підприємства».

Мал. 2 Узагальнення основних цілей фінансової безпеки підприємства

Джерело: сформовано авторами на основі [9]

Однак, Комлик М.І. вважає, що управління фінансовою безпекою базується на розробці управлінських рішень, метою яких є недопущення настання загроз та вчасне реагування на зміни у зовнішньому середовищі шляхом здійснення регулярного моніторингу діяльності [12, с. 54].

В даному дослідженні під механізмом управління фінансовою безпекою будемо розуміти комплекс заходів, що будуть спрямовані на захист фінансових інтересів підприємства від можливих погроз. Розглянемо механізм управління фінансовою безпекою, який, на наш погляд, є найбільш дієвим для вітчизняних підприємств (мал. 3).

Зауважимо, що управління фінансовою безпекою підприємства ділиться на декілька етапів, а саме:

I етап – дослідження можливих загроз або проблемних аспектів, аналіз причин їх можливого виникнення та наслідки;

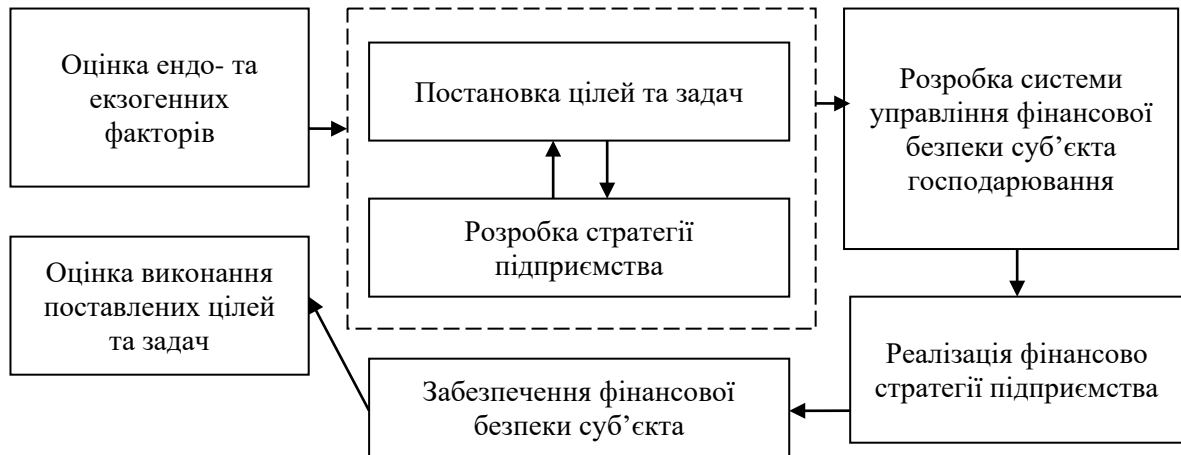
II етап – усунення проблемних аспектів, тобто пошук методів та засобів, які вплинуть на усунення можливих загроз;

III етап – контролювання вживаних заходів щодо, а також дослідження поточного стану при наявності проблемних аспектів;

IV етап – вдосконалення управління фінансовими ресурсами: чітке та цілеспрямоване використання фінансових заощаджень та потенціалу підприємства за допомогою використання фінансових інструментів та методів.

Зауважимо, що запорукою продуктивного використання механізму управління фінансовою безпекою на підприємстві є моніторинг індикаторів рівня фінансової безпеки

(показника фінансової незалежності, фінансового левериджу, абсолютної ліквідності та рентабельності) в динаміці.

Мал. 3 Механізм управління фінансовою безпекою підприємства

Джерело: розроблено авторами

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного дослідження формуємо висновок про те, що економічна безпека є динамічним показником, який показує рівень захищеності підприємства від негативного впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища для забезпечення сталого функціонування та досягнення визначених цілей. Зважаючи на те, що більшість вагомих факторів мають фінансове походження маємо констатувати, що фінансова безпека є функціональною складовою системи економічної безпеки. Дійшли висновку про те, що фінансова безпека відображає такий стан фінансових відносин, при якому формуються сприятливі умови та необхідні ресурси для розширеного відтворення суб'єкта господарювання та його сталого економічного росту. Встановлено, що відсутність дієвого механізму управління фінансовою безпекою на вітчизняних підприємствах є вагомою причиною негативних результатів господарювання та настання банкрутства. Тому нами розроблено механізм управління фінансовою безпекою, який включає оцінювання ендо- та екзогенних факторів впливу, розробку фінансової стратегії та системи управління фінансовою безпекою, власне реалізацію стратегії та надання зворотного зв'язку про ефективність досягнення поставлених цілей.

Література

1. Олейнікова Е.А. Основи економічної безпеки (держава, регіон, підприємство): навч. посіб. Москва: Інтел-Синтез. 2016. 288 с.
2. Грунін О.А. Економічна безпека організації: навч. посіб. Санкт-Петербург: Пітер, 2012. 160 с.
3. Тамбовцев В.Л. Теорії інституційних змін: навч. посіб. Москва: Інфра-М, 2017. 160 с.
4. Варналій З.С. Економічна безпека: навч. посіб. Київ: Знання, 2018. 647 с.
5. Євдокимова Н.М., Кірієнко А.В. Економічна діагностика: навч.-метод. посіб. Київ: КНЕУ, 2015. 110 с.
6. Козаченко Г.В., Понамарьов В.П., Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія Київ: Лібра, 2013. 280 с.
7. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2015. 456 с.

8. Гаркуша В.О., Єршова Н.Ю. Теоретично-методичні засади формування економічної безпеки підприємства. *Причорноморські економічні студії*. № 27. 2018. С. 106-112. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/27_1_2018/23.pdf (дата звернення: 08.05.2021).
9. Шинкар С.М. Система економічної безпеки підприємства: методичні засади формування. *Економіка та управління підприємствами*. № 25. 2018. С. 133-137. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/25_2018/30.pdf (дата звернення: 10.05.2021).
10. Шкарлет С.О. Економічна безпека підприємства: монографія. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 436 с.
11. Отенко І.П., Іващенко Г.А., Воронков Д.Л. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2012. 256 с.
12. Комлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності: економіко-правовий аспект: навч. посіб. Київ: Атіка, 2015. 432 с.

REFERENCES

1. Oleinikova, E.A. (2016). *Osnovy ekonomichnoi bezpeky (derzhava, rehion, pidpriemstvo)* [Fundamentals of economic security (state, region, enterprise)]. Moscow: Intel-SynteZ. [in Ukrainian]
2. Hrunin, O.A. (2012). *Ekonomichna bezpeka orhanizatsii* [Economic security of the organization]. St. Petersburg: Piter. [in Ukrainian]
3. Tambovtsev, V.L. (2017). *Teorii instytutsiinykh zmin* [Theories of institutional change]. Moscow: Infra-M. . [in Ukrainian]
4. Varnalii, Z.S., 2018. *Ekonomichna bezpeka* [Economic security]. Kyiv: Znannia. . [in Ukrainian]
5. Yevdokymova, N.M. and Kiriienko, A.V. (2015). *Ekonomichna diahnozyka* [Economic diagnostics]. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].
6. Kozachenko, H.V., Ponamarov, V.P. and Liashenko, O.M. (2013). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva sutnist ta mekhanizm Zabezpechennia* [Economic security of the enterprise: the essence and mechanism of provision]. Kyiv: Libra. [in Ukrainian]
7. Kryvoviazuk, I.V. (2015). *Ekonomichna diahnozyka* [Economic diagnostics]. Kyiv: TsUL. [in Ukrainian]
8. Harkusha, V.O. and Yershova, N.Yu. (2018). *Teoretychno-metodychni zasady formuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva* [Theoretical and methodological principles of economic security of the enterprise]. *Prychornomorski Ekonomichni Studii*, issue 27, pp. 106-112. Available at: <http://bses.in.ua/journals/2018/27_1_2018/23.pdf> [Accessed 08 May 2021]. [in Ukrainian]
9. Shynkar, S.M. (2018). *Systema ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva metodychni zasady formuvannia* [The system of economic security of the enterprise: methodological principles of formation]. *Ekonomika Ta Upravlinnia Pidpriemstvamy*, issue 25, pp. 133-137. Available at: <http://bses.in.ua/journals/2018/25_2018/30.pdf> [Accessed 10 May 2021]. [in Ukrainian]
10. Shkarlet, S.O. (2017). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva* [Economic security of the enterprise]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. [in Ukrainian]
11. Otenko, I.P., Ivashchenko, H.A. and Voronkov, D.L. (2012). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva* [Economic security of the enterprise]. Kharkiv: KhNEU. [in Ukrainian]
12. Komlyk, M.I. (2015). *Ekonomichna bezpeka pidpriemnytskoi diialnosti: ekonomiko-pravovyi aspekt* [Economic security of business: economic and legal aspect]. Kyiv: Atika. [in Ukrainian]

Soroka L., Shevchenko O. Financial security as a functional component of economic security of the enterprise.

This article is devoted to the study of the place and role of financial security in the system of economic security in domestic enterprises. The essence and content of such economic categories as

«economic security of the enterprise», «financial security of the enterprise» and «management of financial security of the enterprise» are considered. The definitions of the above concepts available in the literature are analyzed and those that, in the opinion of the authors, best correspond to the modern realities of management in Ukraine and most fully reveal the essence of these terms are selected from them. The study found that the level of financial security of an entity depends on the influence of many external and internal factors. It is established that internal factors managers of the enterprise can change for the better by making informed management decisions. While external factors are beyond the control of the company's managers, it is necessary to conduct regular monitoring of their condition, to timely adjust the company's financial activities in accordance with the changes. The leading goals of financial security of the business entity are clarified. It is determined that the level of economic security of economic entities is a dynamic indicator, which includes the current level of economic independence, the level of efficiency of the enterprise and the ability to further development. It is established that the main cause of the financial crisis in domestic enterprises is the lack of an effective mechanism for managing financial security. Therefore, on the basis of elaboration of the source base, the mechanism of financial security management is formed, the efficiency and expediency of its practical application at domestic enterprises is proved.

Key words: financial security, financial condition, financial resources, financial security management, components of economic security.

УДК 334.716:004

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Артем Столяренко

магістрант кафедри міжнародного
менеджменту та інновацій,

Державний університет «Одеська політехніка»

ORCID ID 0000-0001-8585-1872

Науковий консультант – проф. Захарченко В. І.

У статті звернута увага на той факт, що встановлення на сучасному технологічному рівні вітчизняної промисловості неможливо без впровадження на її підприємствах нових ІТ-технологій. Проаналізовано перспективні тенденції розвитку секторів промисловості та ІТ-технологій, які запропоновані у 2021 р. Національною економічною стратегією-2030. Висвітлено сучасні технологічні проблеми автоматизованого управління промисловим виробництвом, що сьогодні є найважливішим державним завданням. Звернута увага на те, що основна увага у сучасних АСУ приділяється забезпеченню підприємства ресурсами. Проаналізовано досвід конкретного промислового підприємства з доведеною ефективністю застосування автоматичних систем управління. Наведено окремі розрахунки ефективності впровадження ІТ-технології на підприємстві.

Характерною рисою сучасних АСУ є можливість їх створення на основі інтеграції множини спеціалізованих програмних модулів, які реалізують окремі системні функції. Така позитивна можливість дозволяє гнучко комбінувати необхідний набір модулів в залежності від конкретних задач АСУ відповідно до специфіки виробництва. У роботі вивчено набір функцій, які вирішуються сучасними АСУ. Під час визначення спеціалізації виробництва запропоновано критерії вибору стратегії виробництва. Звернуто увагу на завдання скорішого використання ринкових програмних продуктів і досвіду їх впровадження з адаптацією до вітчизняного виробництва; застосування складних інтегрованих систем управління, які відповідають якості та термінам створення, впровадження і експлуатації. Відмічається